

dokumenterad men det har t ex föreslagits att äldre människor har en ökad känslighet för läkemedel med CNS-dämpande effekter såsom bensodiazepiner.

Dosering för barn

Kliniska prövningar på barn har gjorts i betydligt mindre omfattning. Dock har farmakokinetiken av antiepileptika studerats på barn vilket har resulterat i att man rekommenderar startdoser som något skiljer sig åt mot de hos vuxna. Här ges, liksom hos vuxna, ungefärliga dosrekommendationer och terapin optimeras med hjälp av plasma-koncentrationsbestämningar.

Fixa doseringsrekommendationer till barn där vi enligt den ställda frågan »är noga med att räkna ut dosen i relation till kroppsvikten» gäller exempelvis antibiotika. Bland antibiotika dominerar naturligtvis penicilliner förskrivningen till barn i primärvård. Absorptionen är i de flesta fall god och clearance uppvisar liten variabilitet eftersom de flesta antibiotika elimineras genom renal utsöndring. Detta betyder att man med fixa doseringsrekommendationer per kg kroppsvikt på ett betryggande sätt uppnår önskade MIC-värden i plasma. Anledningen till att barndoseringar är mer fingraderade per kg kroppsvikt än vuxendoseringar är att barns relativa vikt skiljer sig åt betydligt mer än vuxnas.

Det terapeutiska indexet, dvs skillnaden mellan den dos som ger effekt och den dos som ger allvarigare dosberoende biverkningar, är dessutom stort, vilket medför att exempelvis alla vuxna med en kroppsvikt över 65 kg kan behandlas med samma dos. MIC-värdet i plasma kommer ändå att överskridas betryggande. Exempel på läkemedel med små terapeutiska index som huvudsakligen elimineras renalt, och där dosbehoven tämligen väl kan förutsägas, är digoxin och aminoglykosider.

Individualiserad terapi

Man ska i största möjliga grad försöka individualisera sin läkemedelsterapi. Detta bör göras redan vid inledningen av terapin genom att även hos vuxna kompensera för skillnader i kroppsstorlek och därmed distribueringsvolym genom att anpassa dosen till kroppsvikten. En man på 70 kg kan i det här sammanhanget sägas representera »medeldosen». Ett bra exempel är doseringen av digoxin.

Kvalitativa skillnader i kroppssammansättning påverkar också val av startdos. Digoxin binds inte till fettvävnad vilket medför att distribueringsvolymen för digoxin blir mindre och därmed koncentrationen i plasma och biofas högre hos en person med kraftig fet-

ma jämfört med en normalviktig person med samma kroppsvikt om de får samma dos.

Elimineringsförmåga

Man ska också väga in elimineringsförmågan vid val av startdos för ett läkemedel. Nedsatt njurfunktion på grund av ålder eller sjukdom kräver t ex dosreduktion av digoxin och andra läkemedel som elimineras renalt.

Nedsatt metabolism av vissa läkemedel har observerats hos äldre. Detta är en anledning till att rekommenderade doser av t ex sömnmedlen zopiklon och zolpidem är lägre till äldre. Andra faktorer, såsom inverkan av interagerande läkemedel, bör också beaktas vid val av startdos.

Plasmakoncentration

En fortsatt individualisering av terapin görs genom fortlöpande omprövning av doseringen. Detta gör man genom att höja dosen när effekten är dålig och sänka dosen när patienten besväras av biverkningar. Ett utmärkt sätt att individualisera sin terapi är att utnyttja plasmakoncentrationsbestämningar för dosstyrning. För många läkemedel finns etablerade riktvärden i plasma. Exempel på läkemedel med sådana riktvärden är antiepileptika, tricykliska antidepressiva, vissa neuroleptika, litium, teofyllin, digoxin, ciklosporin m fl.

Det är korrekt att ifrågasätta normaldoseringen »när patienten som sitter framför ... faller utanför den normala vuxna standarden», men man ska inte bli förvånad om dosen hos en späd kvinna som väger 45 kg blir dubbelt så stor jämfört med den hos en man på 80 kg på grund av genetiskt styrd snabb metabolism!

Referenser

- Dolery C, ed. Therapeutic drugs. Vol 1. Edinburgh: Churchill Livingstone, 1991: 125-32.
- Nies AS, Speiberg SP. Principles of therapeutics. In: Harman JG, Goodman, Gilman A, Limbird LE, eds. Goodman and Gilman's The pharmacological basis of therapeutics. Ninth Edition. New York, Germany: The McGraw-Hill Companies, 1996: 43-62.
- Sjöqvist F, Dahl ML, Borgå O, Orme ME. Fundamentals of clinical pharmacology. In: Speight TM, ed. Avery's drug treatment. Principles and practice of clinical pharmacology and therapeutics. Fourth edition. Auckland: Adis Press, 1996: Chapter 1. Under publ.

Fyra nya medlemmar av Läkartidningens allmänläkarpanel

Sedan slutet av 1970-talet har Läkartidningens redaktion haft förmånen att genom en panel av allmänläkare få inspiration till artiklar i ämnen av intresse för läkare i allmänhet.

Många av idéerna har förverkligats i form av aktuella översikter och reportage, och i panelen har också tanken på flera serier väckts. Den nu aktuella »Omprövningen» är ett exempel. Minnesgoda läsare erinrar sig säkert också serien »Så behandlar jag» från de första åren på 1980-talet och den närbesläktade »Enligt min erfarenhet» tio år senare.

Läkemedel respektive psykiatri i primärvården har också varit teman som panelen inspirerat till, liksom en rad artiklar kring allmänmedicinsk utbildning, forskning och organisation.

Trion som går

Tre läkare som under lång tid verkat i panelen lämnade den vid årsskiftet, nämligen *Barbro Hagner*, Lund, *Ulla Söderström*, Umeå, och *Bengt Johansson*, Södertälje.

Deras idérikedom, entusiasm och överblick har varit av stort värde för Läkartidningens redaktion och läsare. Vi tackar dem varmt för många år av inspirerande kontakter.

Kvartetten som kommer

Samtidigt välkomnar vi fyra nya medlemmar i panelen. *Catarina Canivet*, Lund, *Maria Hagert*, Järfälla, och *Eva Johansson*, Umeå, är allmänmedicinare, och *Mats Berg*, Göteborg, företagsläkare.

Fortsätter i panelen gör två av pionjärerna, nämligen *Ingemar Bergstrand*, Karlshamn och *Bengt Järhult*, Kyrkhult/Olofström. Läkartidningens allmänmedicinske redaktör *Ingvar Krakau* leder panelen.

Yngve Karlsson
redaktör, Läkartidningens medicinska redaktion

PS

Förslag till ämnen för »Omprövningen» eller uppslag till andra artiklar av brett allmänmedicinskt intresse välkomnas till redaktionen